

Леся Біловус,
к. філол. н., доцент
кафедри документознавства, інформаційної
діяльності та українознавства
Тернопільського національного
економічного університету
Україна

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІМИ УСТАНОВАМИ УКРАЇНСЬКОЇ ГРОМАДИ США НА СТОРІНКАХ ДІАСПОРНОЇ ПЕРІОДИКИ

Стаття присвячена питанню аналізу періодичних видань української діаспори США на предмет діяльності Українського музичного інституту Америки та Українського інституту Америки в напрямі формування та збереження національної ідентичності української громади. Публіцистичний матеріал дає нам повне уявлення про основні напрями роботи цих культурно-освітніх інституцій, що всі зусилля спрямовують на формування, збереження та популяризацію не тільки української культури в Америці, а і феномену українства загалом.

Ключові слова: інформаційний простір, періодика, українська діаспора, національна ідентичність

Lesia Bilovus,
Candidate of Philological Sciences, Association Professor
Chair of Documentation, Information Activities And Ukrainian Science
Ternopil National Economic University
Ukraine

VERBALIZATION OF PRESERVATION OF NATIONAL IDENTITY BY CULTURAL AND EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF UKRAINIAN COMMUNITY IN THE USA ON THE PAGES OF DIASPORA PERIODICALS

The article deals with the analysis of periodicals of Ukrainian diaspora in the USA in terms of the activity of the Ukrainian Music Institute of America and the Ukrainian Institute of America towards the creation and preservation of national identity of Ukrainian community. The publicistic material gives us a complete picture of the main directions of work of these cultural and educational institutions that focus all their efforts on the formation, preservation and promotion not only of Ukrainian culture in America but also the phenomenon of Ukrainianness in general.

Keywords: information space, periodicals, Ukrainian diaspora, national identity.

Сучасний поступ людства приніс не лише технологічні досягнення та переваги, а й виокремив головно проблему збереження націями своєї ідентичності у світі без кордонів, вільного доступу у будь-який час до будь-якої точки планети, світі глобалізаційних та асимілятивних процесів, що тягнуть за собою розмивання національних меж етносів, їх розчинення у величезному масиві народів і їх культур. Сьогодні більшість національних політик, і не тільки розвинених, країн світу спрямовуються на формування такої перспективи, коли їх жителі чітко ідентифікуватимуть себе саме з цією країною, її народністю, до якої вони себе відноситимуть. Однак великий досвід у цьому плані дотепер мають діаспори, особливо на американському континенті, які впродовж свого існування в чужорідному для них анклаві виробили шляхи формування та збереження своєї самості. Це підтверджують і дослідження А. Атаманенка [1], С. Вдовенка [2], В. Євтуха [3], Н. Мерфі [4], Ю. Кондрашевської [5] та ін. Також інформаційний простір української діаспори США дає багатий матеріал щодо роботи освітніх, громадських, професійних, культурних організацій і установ у цьому напрямі. Зокрема, серед останніх виразно помітна діяльність Українського музичного інституту Америки та Українського інституту Америки для формування виразно національного обличчя української громади в США. Через те, метою нашої статті є аналіз публіцистичних матеріалів україномовної діаспорної періодики щодо активності вищезазначених культурно-освітніх інституцій у плані збереження національної ідентичності.

Український музичний інститут Америки (УМІА) – установа, що не тільки долучилася до культурного виховання вже не одного покоління, а й до ознайомлення своїх учнів (серед яких, до речі, чимало неукраїнців) із українським музичним мистецтвом, до поширення української музики в США. Українська громада в Америці дуже великого значення надає вихованню молоді, а УМІА є чи не єдиною установою, що навчає класичному мистецтву.

У непоінформованої людини може виникнути враження, що цей інститут щось на зразок суботньої школи у місцях, де найбільше скупчення української громади. Однак це не так. Коли після Другої світової війни у США прибуло багато емігрантів, серед них було чимало представників української інтелігенції різних професій. Більшість з них ще жила ідеями повернутися на батьківщину, прагненням побачити її незалежною. Знаючи, що у СРСР проводиться політика нищення усього українського, українські музичні активісти у середині минулого століття заснували УМІА на зразок Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка у Львові, щоб українська молодь мала змогу не тільки розвиватися музично, а й у знайомити світ із забороненими у СРСР вітчизняними композиторами. Сьогодні тут багато учнів здобувають різнопланову музичну освіту, отримуючи свідоцтво (8 років навчання), диплом (10 років навчання) чи диплом майстра (рівень консерваторії).

У друкованих матеріалах знаходимо інформацію про відзначення УМІА своїх ювілеїв. Для цього з різних кінців США з'їжджаються викладачі. Програма передбачає звіти президента, скарбника та голів усіх відділів установи, обговорення подальших планів щодо розвитку інституту, концерт за участі кращих учнів, випускників та викладачів, що виконують музику різних періодів і епох, звучать інструментальні та вокальні твори, ансамблеві композиції.

У ювілейний рік Тараса Шевченка УМІА провів святковий концерт, у якому брали участь учні та випускники різних років. Автори статей, детально описуючи програму, відзначають відчуття стилю, неабияку технічну вправність та артистичний рівень виконання творів української культури. Кожен за допомогою мистецтва виявляв своєрідне бачення себе, навколишнього світу, своєї національної основи.

УМІА презентує широкому загалу, у тому числі і через періодику, митців з України (наприклад, ведучу солістку національної опери Лідію Бичкову, голосом якої захоплюються в різних країнах, засновника сучасної

української диригентської школи Миколу Колессу та ін.), концерти яких організовує інститут. Установа бере на себе місію донести українське мистецтво до жителів американського континенту, бо це має велике значення для формування пізнання української культури та образу України, і не тільки в середовищі української діаспори. Оскільки УМІА є неприбутковою організацією, то завжди звертається через пресу із проханням до небайдужих про допомогу в організації концертів. Потрібно зазначити, що, імена усіх меценатів пізніше надруковані у програмках, а самі пожертви відмінуюються від податку [7; 8; 9].

Сотні професійних музичних педагогів у 22 відділах інституту передають свої знання, майстерність і патріотизм багатьом студентам. При деяких відділах діють батьківські комітети, що допомагають учителям у різних питаннях адміністративного, фінансового та організаційного плану. Як вже було зазначено вище, в інституті навчається багато неукраїнців (китайці, індійці, хорвати тощо), які знайомляться з традиціями української музики, а це стимулює глибше зацікавлення самою Україною, її культурою та історією. Сьогодні традиції музичного національного виховання в УМІА продовжують молоді педагоги з України, представники четвертої хвилі еміграції. Його діяльність є «яскравим виявом спадкоємності українських традицій на американському континенті в одному з найважливіших аспектів збереження нашої ідентичності – культурній спадщині в ділянці класичної музики» [9].

Не менш значною інституцією, що ось вже майже сімдесят років служить засобом збереження та розвитку української культури, поширення її здобутків серед інших національностей є презентаційний **Український інститут Америки (УІА)** в Нью-Йорку. Заклад дуже тісно пов'язаний з українством, з проблемами самої держави Україна. Основою змісту існування УІА є організація концертів, доповідей, навчальних курсів, спеціалізованих заходів, що збирають не тільки українську, а й американську публіку, до того ж їх відвідує багато молоді. Від початку 90-х років минулого століття інформаційний простір українців США щодо діяльності інституції більше

зосереджується на її політичній активності. Зокрема, представники УІА увійшли у склад делегації до американського уряду від українських діаспорних організацій для того, щоб викласти позицію щодо необхідності незалежності України, прояснення її позиції, давності, а також щоб засвідчити відмінність молодого держави від Росії; саме ця делегація, ще раз побувавши у Білому домі, підготувала приїзд Л. Кравчука та сприяла підписанню договорів між США та Україною; взяли участь у нарадах Руху та з'їзді східної діаспори, святкуванні першої річниці незалежності у Києві і Всесвітньому форумі українців. У цьому контексті установа надзвичайно зацікавлена у безпосередніх зв'язках із незалежною Україною. На форумах в УІА мали доповіді В. Чорновіл, І. Юхновський, Д. Павличко. Кожний такий вечір ставав дискусійним, давав можливість українській громаді у діаспорі наживо познайомитися із видатними постатями сучасної України, які представляють різні покоління, політичні партії, мають різний світогляд. З метою поширення інформації про розвал СРСР був влаштований прийом для дипломатів, бізнесменів політиків з показом фільму про Чорнобильську трагедію 3 часом інституція в основному свою діяльність зосереджує на презентації національної культури, що видно із змісту публіцистичного матеріалу, аж до 2014 року, коли трагічні події в Україні знову змобілізували світове українство. Автори статей звертають увагу на музичні концерти, що проводяться в УІА на найвищому рівні за участю талановитих українських, американських виконавців, звучать твори видатних світових і українських композиторів (піаніст В. Винницький, ансамбль «Алетея», Товариство камерної музики УІА із вечором «Українські теми в музиці Заходу», вечори народної пісні, серенади, концерт на честь основоположника української класичної музики М. Лисенка або камерно-інструментальних творів Б. Лятошинського, концерт «Музика з Нового світу» з виразним українським національним характером, рідко виконувані твори, написані на честь якоїсь жінки, або концерт молодих виконавців). До 25-річчя святкування серії «Музика в Інституті» УІА навіть замовляв сучасним композиторам нові

музичні твори. Майстерне виконання, атмосфера творчого затишку у залі інституту не лише дають естетичне задоволення слухачам, а й отримують схвальні критичні відгуки. Вартим зауваги вважаємо зміст і якість опублікованих матеріалів: вони загалом готуються фахівцями, а тому текст повний спеціальних термінів і визначень щодо виконання та самих творів, – сприймати їх пересічний реципієнт без музичної освіти не зможе. Мабуть, через це, а також для залучення більшої аудиторії на свої імпрези, УІА започаткував новий стиль у їх проведенні – музичний вечір із роз’ясненням, – коли відомий музикознавець Алан Фроглі спочатку розповідає про твір, його особливості, підтверджуючи уривками з нього, а вже потім починається сам концерт. Метою такої серії музичних подій «Музика в Інституті» (складається із шести концертів) є, передусім, допомогти українським музикантам проявити себе у великому Нью-Йорку, залучити американських та світових митців до виконання українських творів, що, з одного боку, сприяє налагодженню творчих контактів, а з іншого – відкриває Україну та її музику іноземцям. До слова, з інтерв’ю у редакції газети «Свобода» М. Сук, який очолював вищеназвану серію, зауважив, що УІА не тільки поширює українську музику: багато творів українських композиторів прозвучали вперше саме тут [10, с. 3; 11].

Крім постійної запланованої серії «Музика в інституті», в УІА проводять також літературні вечори (І. Драч; вечір читання поезій митецької групи «Яра») і різного роду індивідуальні виставки, які користуються значною популярністю як українців, так і американців, і включають художні картини, ікони, графіку, фото, кераміку (ікони сучасних митців та ікони Петра Ємеця на чорнобильську тематику, картини Каті Сецер, Василя Бажая, Святослава Гординського, виставка старовинних строїв різних регіонів України, мистецькі фотографії Василя Пилип’юка). На окрему увагу заслуговує фотовиставка Тараса Полатайка «Війна. 11 портретів», котра складається із світлин українських воїнів, поранених на східній Україні. Біля кожного портрета є радіонавушники, у яких можна прослухати історію того

чи іншого бійця. Як свідчить із статей, ця виставка побувала вже в багатьох містах України і Європи, бо її мета – збір коштів на лікування поранених. Сам фотограф давши інтерв'ю газеті «Свобода», багато розповів про задум такої події, про її героїв. Тематично і змістово із цією виставкою пов'язані статті про мультимедійний проект УІА, присвячений першій річниці Євромайдану, «Майдан. Україна. Шлях до свободи», що потрапив у США завдяки благодійній допомозі компаній «Міст» та «Дар». Він передбачає показ артефактів з Майдану, творів митців – активних учасників Революції гідності – художників, фотографів, створення своєрідного меморіалу «Небесній сотні» зі світлинами загиблих, а музичний супровід експозиції і документальний проект кіно об'єднання «Вавилон 13» дасть змогу відвідувачам максимально відчувати атмосферу, настрій тих напружених днів у Києві. «Мистецтво Майдану покликане стати складовою культурної дипломатії України, щоб світ побачив ці події очима мистців» (Ю. Никитюк) [12]. Придбавши альбом-каталог виставки, відвідувачі мають можливість у такий спосіб допомогти Україні. Перед початком події Сергій Фоменко, лідер гурту «Мандри», який, по суті, є її організатором, у своєму інтерв'ю газеті «Міст» розповів про те, що він хотів показати усім, особливо на Заході, всю правду про Майдан, про те, як він за одну ніч змінив Україну, як аморфне українське суспільство пробудилося від летаргічного сну, про те, що прагнення до свободи коштувало життя багатьом українцям, про неправдивість російської пропаганди. Цей проект також сприяв наближенню Майдану до кожного діаспорного українця, став каталізатором ще тіснішого єднання для опору проти агресії. В інформаційному просторі української діаспори ця виставка отримала шалену рекламу та дуже багато відгуків. Практично, жодна інша імпреза УІА у відсотках не має стільки публіцистичного матеріалу. Уважаємо, що це одна із достойних перемог на інформаційному фронті, здобута цивілізованим, демократичним шляхом, про події 2013-14 рр. Багато хто із представлених тут митців та відвідувачів зізнавалися журналісту Тарасу Малковичу, що Майдан змінив їх особисті

відчуття приналежності до України, викристалізував їх національне самоусвідомлення [13].

За ініціативи управи інституту, тут також влаштовуються тематичні вечори із виразною етнічною ознакою: Андріївські вечорниці, показ різдвяних звичаїв, новорічна ялинка. УІА також мав у своїй діяльності проведення навчальних курсів з англійської та української мов. Проте з часом, як видно з інформаційних матеріалів, виникла необхідність внести корективи – курси англійської користуються великим попитом і досі, адже потік емігрантів не зменшується, а ось заняття українською припинилися в середині 90-х внаслідок запровадження таких занять у нью-йоркських коледжах. Крім того, наявний в інституті Дослідно-документаційний центр є надзвичайно затребуваним дослідниками українства, а величезні приміщення, як зазначає В. Назаревич (у свій час – голова УІА) у своєму інтерв'ю в редакції «Свободи», можуть бути віддані під архіви або для діяльності наукових установ Америки, що займаються вивченням українських проблем [14, с. 4]. Ще один аспект, висвітлений в інформаційному просторі українців діаспори, є меценатська діяльність УІА. Мова про річну стипендію ім. Михайла Тереха у галузі журналістики для студентів українського походження.

У статтях, де висвітлюється діяльність УІА, є й теза про те, що цей заклад (як і багато інших українських культурних інституцій у мультиетнічних США) вважає за честь також презентувати мистецькі та громадські здобутки інших національностей (литовець Егіль Германовський, наукові доповіді литовського товариства університетських професорів, словаки відзначали «день словаків» з музичною і науковою програмою). Культурна толерантність, притаманна нашому народу, залишається однією з яскравих ознак українства навіть за кордоном [15].

Зважаючи на вищевикладене, можемо підсумувати: Український музичний інститут Америки та Український інститут Америки з регулярною частотністю присутні в інформаційному просторі українців США, де

публіцистичний матеріал дає нам повне уявлення про діяльність цих установ, що всі зусилля спрямовують на формування, збереження та популяризацію не тільки української культури в Америці, а феномену українства загалом, формуючи національну ідентичність нашої діаспорної громади. Публіцистичні матеріали свідчать про те, що їх діяльність є прикладом свідомості та патріотизму української громади в Америці, яка меценатством підтримує існування цих установ.

Література:

1. Атаманенко А. Українська діаспора: проблеми і напрями дослідження / А. Атаманенко // Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Історичні науки / відп. ред. І. Пасічник, Л. Винар, ред. А. Атаманенко. – Острог; Торонто; Нью-Йорк: Національний університет «Острозька академія», Світова Наукова Рада СКУ, Українське Історичне Товариство, 2005. – Вип. 5. – С. 5-20.

2. Вдовенко С. Закордонне українство в національному державотворчому процесі: ідентифікація, організація, взаємовідносини / С. М. Вдовенко; Національна академія держ. управління при Президентові України. – Чернігів: ЧДТУ, 2004. – 209 с.

3. Євтух В. Закордонне українство / В. Б. Євтух [та ін.]; Київський національний ун-т ім. Т. Шевченка, Національна академія держ. управління при Президентові України, Центр сучасного суспільства. – К. : ВІК, 2005. – 308 с.

4. Мерфі Н. Українці в США: збереження національних та культурних традицій / Н. Мерфі. – Донецьк: Ноулідж, 2010. – 247 с.

5. Кондрашевська Ю. Проблема збереження національної ідентичності української діаспори / Юлія Кондрашевська // Схід. – 2017. – № 1. – С. 64-69.

6. Моцюк В. Українці та українська ідентичність у сучасному світі / В. І. Моцюк, В. Ю. Макар, С. Д. Попик. – Чернівці: Прут, 2005. – 400 с.

7. Богданська Т. Концерт на честь п'ятиліття відділу УМІ / Таїса Богданська // Свобода. – 2014. – № 21. – С. 8; Гординська Голіян М. Святкували 60-ліття Українського музичного інституту / Марія Гординська Голіян // Свобода. – 2012. – № 26-27. – С. 10, 12; Колесса Г. Український музичний інститут Америки розпочинає відзначення свого 45-ліття / Галина Колесса // Свобода. – 1996. – Ч. 234. – С. 1, 3; Сірка Й. Українському музичному інститутові США – 60 років! / Йосиф Сірка // Міст. – 2012. – 31 травня.

8. Гординська-Каранович Д. Концерти Миколи Колесси відбудуться на Фльориді / Дарія Гординська-Каранович // Свобода. – 1996. – Ч. 50. – С. 1, 3; Кушнір Л. Відбувся загальний з'їзд учителів УМІ / Ліля Кушнір // Свобода. – 2011. – № 15. – С. 8; Легкий А. Відбувся святковий концерт Українського музичного інституту / Андрій Легкий // Свобода. – 2011. – № 20. – С. 19.

9. Колесса Г. «Достойна мета – достойне майбутнє діаспори». Українському музичному інституту в Америці – 60 років / Галина Колесса // Свобода. – 2013. – № 2. – С. 13.

10. Колесса Г. Український інститут Америки відкриває концертний сезон / Галина Колесса // Свобода. – 1996. – Ч. 196. – С. 1, 3.

11. Гординська-Каранович Д. Відзначення 150-ліття Миколи Лисенка / Дарія Гординська-Каранович // Свобода. – 1993. – Ч. 98. – С. 3; Колесса Г. В УІА відбулося відзначення 100-річчя Б. Лятошинського / Галина Колесса // Свобода. – 1995. – Ч. 22. – С. 2; Колесса Г. УІА відкриває музичний сезон концертом В. Винницького / Галина Колесса // Свобода. – 1995. – Ч. 181. – С. 1; Марків Б. Ансамбль «Алетей» дав концерт в УІМ / Богдан Марків // Свобода. – 2015. – № 2. – С. 9; Марків Б. Концерт в Українському інституті Америки / Богдан Марків // Свобода. – 2013. – № 17. – С. 18; Марків Б. Концерт до 25-ліття МАТІ / Богдан Марків // Свобода. – 2013. – № 47. – С. 13; Марків Б. Концерти в Українському інституті Америки / Богдан Марків // Свобода. – 2014. – № 2. – С. 10; Марків Б. Музика в інституті / Богдан Марків // Свобода. – 1996. – Ч. 28. – С. 2; Марків Б. Нестандартна музика в УІА / Богдан Марків // Свобода. – 1998. – Ч. 80. – С. 2; Марків Б. Концерт зачарував слухачів / Богдан Марків // Свобода. – 2014. – № 7. – С. 8; Марків Б. У концерті звучали українські пісні / Богдан Марків // Свобода. – 2015. – № 5. – С. 8; Савицький Р. «Українські теми в музиці Заходу» / Роман Савицький мол. // Свобода. – 1998. – Ч. 13. – С. 2, 4.

12. Майдан кличе // Свобода. – 2014. – № 47. – С. 6.

13. Відбудеться виставка творчості С. Гординського в УІА // Свобода. – 1995. – Ч. 206. – С. 3; Костенко Л. Полотна, які змушують думати / Ларіон Костенко // Міст. – 2014. – 13 листопада; В УІА відбудуться виставка сучасних ікон та концерт // Свобода. – 1997. – Ч. 80. – С. 1; Костенко Л. Компанія «Міст» привезла до Нью-Йорка дух Майдану / Ларіон Костенко // Міст. – 2014. – 06 листопада; Костенко Л. У Нью-Йорку заговорили поранені воїни / Ларіон Костенко // Міст. – 2014. – 13 листопада; Кузьмович О. В УІА відкрито дві мистецькі виставки / Ольга Кузьмович // Свобода. – 1992. – Ч. 26. – С. 1, 4; «Майдан. Україна. Шлях до свободи» / Прес-служба УІА // Міст. – 2014. – 16 жовтня; Малкович Т. Нотатки з виставки «Майдан. Україна. Шлях до свободи» / Тарас Малкович // Свобода. – 2014. – № 45. – С. 9, 14; Малкович Т. У Нью-Йорку відбулась виставка про Майдан / Тарас Малкович // Міст. – 2014. – 13 листопада; Хмельковський Л. Слово поранених воїнів – в Нью-Йорку / Левко Хмельковський // Свобода. – 2014. – № 46. – С. 1, 9.

14. Кузьмович О. 50-річчя Українського інституту Америки / Ольга Кузьмович // Свобода. – 1998. – Ч. 88. – С. 1, 4.

15. Діяльність УІА // Свобода. – 1993. – Ч. 11. – С. 2; Свобода. – 1993. – Ч. 12. – С. 2; Свобода. – 1993. – Ч. 11. – С. 2; Свобода. – 1993. – Ч. 13. – С. 2; Кедрин І. Проблема УІА в Нью-Йорку / Іван Кедрин // Свобода. – 1993. – Ч. 13. – С. 2.